

Zera Berach inst.
In memory of Hatzadik
Rabbi S.B. Lieberman Zt"l
Pob 2093 Tsfat ISRAEL

מוסדות זרע ברך על שם הגה"צ
רבי שמחה בונים ליברמן זצוק"ל
ת"ד 2093 צפת עיה"ק

שבילין דאורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהר בחוקותי תשע"ז

פרשת בהר

ביאור הלימוד לאכלה ולא לשריפה בשיעית

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (כה, ו)

בבכורות (יב:) אמר רב חסדא בהמת שביעית פטורה מן הבכורה, לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה, ואי הוי קדוש בבכורה הרי אימוריו נקטרין על המזבח. וכן במנחות (פד.) פריך השי"ס איך מקטירין קומץ מנחת העומר בשיעית, לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ע"ש.

ובספר בית האוצר (כלל קסה) הקשה מהא דאיתא בחולין (פא:) דהשוטט עולה אסור לשחוט את בנו אחריו, ואפילו אליבא דר' שמעון הסובר דשחיטה שאינה ראויה לאכילה לאו שחיטה היא, משום דאכילת מזבח שמה אכילה, וא"כ אף לגבי בהמת שביעית וקומץ מנחת העומר נימא אכילת מזבח שמה אכילה, ומקיים בזה הא דלאכלה.

וכתב לתרץ דעיקר הלימוד הוא מדכתיב **לכם לאכלה**, דהיינו שתעשו בו אתם מעשה אכילה ולא שתעשו בו מעשה שריפה, ואף שלגבי מזבח חשיב אכילה, מ"מ לגבי האדם הרי הוא עושה בו רק מעשה שריפה, ואינו עושה בו מעשה אכילה כמו שנתחייב. בשבילי הקודש סימן א אות ט הערה ד

ע"ש שהארכת בגדר שריפה ואכילה דמזבח

בענין קידוש ערי חומה והר הבית

ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה (כה, כט)

תנן בכלים (פ"א מ"ו=ח") עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו', עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחים מתוכן את המצורעים וכו', לפנים מן החומה (דירושלים) מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני, ופירש הרע"ב כשכבש יהושע את הארץ קידש העיירות המוקפות חומהבימיו שיהיו כמחנה ישראל להשתלח משם מצורעים [וכן היה קידוש ערי חומה בימי עזרא (עיין רמב"ם פ"ב מה"ל שמיטה ויובל ה"ט"ו)] ועיין בתוס' בערכין (לב: ד"ה וקדשו) דגם לענין דין מכירת בית בבתי ערי חומה בענין קידוש.

והנה לענין קידוש ירושלים שנינו בשבועות (יד.) דמקדשין אותה בשתי תודות (בלחמי התודה) ובשיר, ולענין קידוש העזרה איתא שם (טו.) דהיו מקדשין אותה בשירי מנחה, דכשם דירושלים מתקדשת בתודה שהוא דברהנאכל בה, ונפסל ביוצא אם יצא ממנה, כך העזרה מתקדשת במנחה

בשביילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהר בחוקותי תשע"ז

שהוא דבר הנאכל בה ונפסל אם יצא ממנה, ובתוס' שם (ד"ה ויוצא) דנו כיצד קידשו להר הבית בקדושת מחנה לוי, ועיירות המוקפות חומה, הרי אין לך בהם דבר שנפסל ביוצא מהם, וכתבו דהיכא דלא אפשר לא אפשר, אמנם לא נתבאר בתוס' כיצד היו מקדשין אותם.

והנה רש"י שם (טז. ד"ה וקידשום) כתב דלא נתפרש לו במה היו מקדשים ערי חומה, אמנם בערכין (לב:) כתב רש"י (ד"ה וקידשום) שהיו מקדשין ערי חומה בשתי תודות ובשיר, ובתוס' שם העירו שבשבעות כתב דלא ידע איך מקדשין אותן.

ובטורי אבן במגילה (י. ד"ה מצאו) הקשה על רש"י הא רק ירושלים מתקדשת בלחמי תודה שהוא דבר הנפסל ביוצא ממנה, וזה לא שייך בערי חומה, ואדרבה הרי נפסל כשיצא מירושלים, ולכן כתב דקידוש ערי חומה היה בפה מפי בית דין, ולדבריו נראה דגם קידוש הר הבית היה בפה.

ועיין בזרע אברהם (סי' ו אות כד) שכתב ליישב דברי רש"י בערכין על פי מה שכתב הקרית ספר (פ"ז מהל' בית הבחירה) דמהא דחזינן דערי חומה יש להם קדושת מחנה ישראל לענין שילוח מצורעים, מן הדין דאף קדשים קלים נאכלים שם אי לאו משום דיש הפסק בין ירושלים לעיר המוקף חומה ונפסל ביוצא, אבל אם סמוכות זו לזו אפשר לאכול שם קדשים קלים.

ולפי זה יש לומר על פי הא דאיתא במנחות (עח:) דעת ר' יוחנן דהשוחט תודה בפנים ולחמה נמצא בירושלים (מקום שהוא נאכל בה) קדש הלחם, הכי נמי משכחת לה לחמי תודה בערי חומה שבשעת שחיטת התודה היה לחמה בעיר חומה שהוא מקום הנאכל בה, ושפיר אפשר לקדש עיר חומה בלחמי תודה (ועיין תוס' בשבעות טו. ד"ה אין לענין קידוש העזרה בימי שלמה, האע"ג דאין מנחה בבמה מ"מ הקידוש והקדושה באין כאחת ואפשר לקדש במנחה, הכי נמי יש לומר לענין קידוש ערי חומה שהביא בה לחמי תודה לצורך הקידוש הכל חל בבת אחת, וע"ע אוצר הספרי בקדושת ירושלים עמ' ס', ובאמבוהא דספרי ריש פר' נשא אות יג).

ועדיין יש להסתפק לדעת רש"י אם גם הר הבית נתקדש בשתי תודות, דיש לומר דדוקא ערי חומה קידשו בשתי תודות לפי שהם דומים לירושלים שהיתה ג"כ עיר מוקפת חומה ויש בה גם קדושה דמוקפת חומה (עיין שו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' לו, ובמנחת חינוך מצוה שס"ב אות ט בדופו"ח), ולדין קדושת ירושלים נמי בעינן שתהא מוקפת חומה (עיין ב"מ נג: וברש"י ד"ה מאי יצא, ובתוד"ה דנפול יעושה), משא"כ הר הבית דהוא סוג קדושה אחר, או דלמא שהוא דין כללי דלכל קידוש בעינן שתי תודות, וכדאיתא ברש"י בזבחים (כד. ד"ה כי קדיש) דאף לקידוש העזרה בעינן נמי שתי תודות (ועיין בתוס' שם ד"ה הואיל, ובשפת אמת), הכי נמי יש לומר דהר הבית קידשוהו בשתי תודות, וצ"ע, ועיין באבני נזר (יו"ד סי' תנ אות כז).

פאר הלבנון ח"א סימן כה אות א-ג

בשביילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהר בחוקותי תשע"ז

פרשת בחוקותי

פשטה קדושה בכולה בקדשים ובקידושין

ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש (כז, ט)

איתא בתורת כהנים (פ"ט פיסקא א) אמר רגלה של זו עולה יכול יהא כולה עולה, ת"ל כל אשר יתן ממנו לה' קודש אין כולה קודש וכו' דברי ר' מאיר ור' יהודה, ר' יוסי ור' שמעון אומרים מנין אפילו אמר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה, ת"ל כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש לרבות את כולה. וברייתא זו הביאווה בתמורה (יא): ומבואר שם דר' מאיר ור' יהודה דרשו ממנו לה' ולא כולו לה', ור' יוסי ור' שמעון דרשו יתור תיבת יהיה לרבות שכולה קודש, דאמרינן פשטה קדושה בכולה.

עוד איתא שם דאם הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, כגון שהקדיש לב הבהמה או ראשה, כולי עלמא מודים דאמרינן בזה פשטה קדושה בכולה.

והנה בקידושין (ז). אמר רבא דהמקדש חצי אשה אינה מקודשת, אשה אמר רחמנא (כי יקח איש אשה) ולא חצי אשה, והקשו וניפשטו לה קידושי בכולה מי לא תניא האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה, ואפילו למאן דאמר אין כולה עולה הני מילי היכא דמקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל מקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הוא כולה עולה, ותירצו מי דמי התם בהמה (ושלו היא ואין מעכב על ידו מלהתקדש לפיכך יש כח במאמרו לפשוט) הכא דעת אחרת (המעכבת בדבר שאם אין אשה רוצה אינם קידושין, וזו לא נתרצה אלא לחציה לפיכך אין דיבורו תפיס בה).

ובהא דמקשה וניפשטו לה קידושי בכולה, פירש"י כי אמר חציין מקודשת לי דהא מקודשת בלשון הקדש קאמר לה. ובתוס' (ד"ה ונפשטו) הקשו הרי דין פשטה קדושה בכולה בקדשים למדוה בתמורה (יא): מן המקראות, וא"כ גבי קדשים דאיכא קרא שפיר אמרינן פשטה, אבל גבי אשה דליכא קרא מנין לנו לומר בה פשטו הקידושין, ותירצו וז"ל, ונראה שלכך דקדק רש"י ופירש דהא מקודשת בלשון הקדש קאמר לה, וכדאמר בריש פרקין דאסר לה אכולי עלמא כהקדש שאדם עושה אותה כהקדש לפיכך יש להיות דינה כהקדש, אבל אם אומר מאורסת או חד מהנהו לישני דלעיל (ו). כגון הרי את קנויה או הרי את ברשותי על זה לא היה מקשה ונפשטו קידושי בכולה לפירוש זה עכ"ל.

בשביילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהר בחוקותי תשע"ז

עוד איתא שם (ז:): בעי רבא חצייד בפרוטה וחצייד בפרוטה מהו, כיון דאמר לה בפרוטה ופרוטה פסקה למילתיה (ולא היה תחילת דיבורו אלא לחציה וטעה לומר שמקדשין לחצאין) או דלמא כל ביומיה מונה והולך הוא (ומתחילתו דעתו לגומריו היום והוי כמקדש כולה), ובתוסי' (ד"ה חצייד) הקשו מאי קמבעי ליה הרי הא דלא אמרינן פשטה בקידושין אינו אלא משום דעת אחרת דהאשה, אבל הכא שאמר לה חצייד וחצייד הרי הסכימה בכולה ומדוע לא נאמר פשטה ותהא מקודשת, ותירצו וז"ל, דאי הוי מיירי בלשון קדושין אין הכי נמי דהווי פשטו הקידושין בכולה, אבל הכא איירי דאמר לה הרי את מאורסת לי או בחד מהני לישני דלעיל. ומבואר מדבריהם דאף בקידושין אמרינן פשטה קדושה בכולה היכא דידיעין שהאשה נתרצית.

אמנם עיקר דברי התוסי' דלא אמרינן בקידושין פשטה קדושה בכולה אלא היכא דאמר לה הרי את מקודשת לי, אבל בשאר לשונות לא אמרינן פשטה, דבר זה צריך ביאור, דמשמע דיש שני מיני קידושין, דכשאומר לה הרי את מקודשת עושה אותה כהקדש, וכשאומר לה הרי את מאורסת אינו עושה אותה כהקדש, ודבר זה נראה כפליאה עצומה (ועיין פנ"י בקידושין ה: ד"ה א"ל, ובדף ז. וז: שכתב דלולא דברי התוסי' נראה לומר דאין לחלק בין הלשונות ובכל לשון שמקדש אמרינן פשטה, והביא ראיה לזה ע"ש).

והנראה לבאר ענין זה, דהנה בכל הקדש יש שני ענינים, הקדושה שחלה על הבהמה והוא חלק האיסור, והחלק השני הוא הקנין שהבהמה עוברת מרשות הדיוט לרשות גבוה, ולכאורה היה מקום לשאול דבשלמא בחלק הקדושה שייך פשטה, אבל בחלק הקנין היכן מצינו בקנינים שאומרים בהם פשטה, אולם הביאור בזה פשוט, שכל דבר שנתקדש בקדושת הגוף הקדושה גוררת את העברת הבעלות לרשות גבוה, וכשאנו דנים לענין פשטה שפיר דנים מקודם מצד הקדושה שתתפשט ותחול על כל הבהמה ושוב נגרר חלק הקנין שבו אחר הקדושה.

וכן יש לומר לענין קידושין שיש בה שני ענינים, חלק האיסור כהקדש לאוסרה לכל העולם, וחלק הקנין שנעשית מיוחדת אליו לשיעבודי אישות, וגם בזה שייך לומר שחלק האיסור שאוסרה על כל העולם כהקדש גורר אחריו את חלק הקנין.

ומעתה יתבארו היטב דברי התוסי', דלעולם אין חילוק בלשונות הקידושין ובכל לשון שמקדש יש בו חלק האיסור כהקדש וחלק הקנין, אלא כך הוא ביאור דבריהם, דיש שני אופנים בחלות הקידושין, אפשר שתחילה יחול חלק הקדושה שאוסרה לעולם והוא אחריו חלק הקנין, ואפשר שתחילה יחול חלק הקנין והוא אחריו חלק הקדושה, וזה תלוי בלשון הקידושין, שאם אמר הרי את מקודשת לי בכהא גונא יחול תחילה חלק הקדושה ויגרור חלק הקנין, ואם אמר הרי את מאורסת או שאר לשונות בזה יחול תחילה חלק הקנין ויגרור לחלק הקדושה, ומעתה אתי שפיר מה שכתבו התוסי' דלא אמרינן פשטה במקדש חציה אלא כשמקדש בלשון הרי

בשביילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהר בחוקותי תשע"ז

את מקודשת, דהואיל ובלשון זה אמרינן דחלה הקדושה תחילה נמצא שבשעה שקידש חציה מיד נתפשט הקדושה בכולה וחלו הקידושין ושוב נגרר אחריו חלק הקנין, אבל כשמקדש בלשון הרי את מאורסת הרי בכגון זה חל חלק הקנין תחילה ובחלק הקנין לא שייך לומר פשטה, נמצא דהוי מקדש חצי אשה, ולא שייך לומר שחלק הקנין יגרור חלק הקדושה ותתפשט בכולה, דהרי מקדש חצי אשה לאו כלום הוא ולא התחיל לחול חלק הקנין ואין כאן מה שיגרור לחלק הקדושה.

בשביילי החופה סימן יא אות א-י

* * *

חקירה בגדר עובר ירך אמו, ובדין פשטה קדושה בכולה בזה

ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש (כז, ט)

וברש"י כל אשר יתן ממנו, אמר רגלה של זו עולה דבריו קיימין, ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר.

עיין בתמורה (יא:): דזו דעת ר' מאיר ור' יהודה, אבל ר' יוסי ור' שמעון סוברים דהאומר רגלה של זו עולה פשטה קדושה בכולה, דדרשי יהיה קודש לרבות את כולה.

עוד איתא שם (י:). דעת ר' יוחנן דקדושה חלה על העוברין, כלומר דאפשר להקדיש ולד במעי אמו לקרבן, והאם חולין והולד קדוש, ומבואר שם בתוס' (בעמוד ב' ד"ה אבל) דהיה מקום לומר דלר' יוחנן האם חולין והולד קדוש אף אי נימא דסבירא ליה עובר ירך אמו.

ויש להעיר בזה אי עובר ירך אמו, א"כ היאך אמר דהאם חולין הא אליבא דר' יוסי ור' שמעון המקדיש אבר אחד פשטה קדושה בכולה, והכא נמי כיון דעובר ירך אמו הוי כמקדיש ירך דהאם ונימא פשטה קדושה בכולה ואף האם תקדוש, ודוחק לומר דר' יוחנן מיירי רק אליבא דתנאי דסברי דלא אמרינן פשטה קדושה בכולה (ועיין עולת שלמה שם).

ונראה לי לבאר דבריהם, דהנה יש לחקור בעיקר הגדר דעובר ירך אמו, האם העובר נחשב כחלק מגוף האם וכאחד מאבריה, או שמא אינו חשוב כגוף האם, אלא כיון דחיותו דהעובר תלוי בחיות האם, הלכך אמרינן שכל הדינים החלים על האם חלים נמי על הולד.

ועיין בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' סו) דמבואר בדבריו דנקט דאין העובר נחשב כאחד מאבריה, אלא דהדינים החלים על האם חלים על הולד יעושה.

ולפי זה אתי שפיר דברי התוס', דלא שייך כלל לומר בזה פשטה קדושה בכולה, כיון דאין העובר נידון כחלק מאברי האם.

ודע דזה פשוט דאין להקשות דאף לדברינו דגדר עובר ירך אמו הוא דהדינים החלים על האם חלים על הולד, סוף סוף מהאי טעמא גופא היאך שייך לומר דהאם חולין והולד קדוש, דזה אינו,

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת בהר בחוקותי תשע"ז

דהא מה שהאם חולין אין זה חלות דין אלא העדר, ולא שייך לומר בזה שיהא הולד כמוה דאין כאן מה שיחול ויתפשט על הולד, ופשיטא דאין זה מעכב על העובר מלהתקדש.

בשבילי הקרבנות סימן לו אות א-ד ח